

KUR'AN-I KERİM'DE ADÂB-I MUAŞERET VE GÖRGÜ KURALLARI

Dr. Muhlis AKAR

I- Konunun Plânı

A-Âdâb-I Muâşeret

- 1.Tanımı
- 2.Önemi
- 3.Kaynağı

B-Özel İlişkilerde Muâşeret Esasları

- 1.Allah Ve Resûlüyle İlişkilerde Âdâp
- 2.Karı-Koca İlişkilerinde Âdâp
 - a-Kadın Kocasına İtaat Etmeli
 - b-Aile Mahremiyetlerini Muhafaza Etmeli
 - c-Ailenin Sırlarını Başkalarına Anlatmamalı
 - d-Erkek (Koca) Helalinden Çalışıp Evin Geçimini Temin Etmeli
 - e-Hanımıyla Sevgi Ve Saygıya Dayanan Bir Beraberlik Sağlamalı
 - f-Hoş Görülü Olmalı
 - g-Hanımıyla Alay Etmemeli
 - h-Ayıp Ve Kusurlarını Araştırmamalı
- 3.Anne-Baba Ve Çocuklar Arasındaki İlişkilerde Âdâp
 - a-Sevgide Mutedil (Dengeli) Olmak
 - b-Çocuklarına Karşı Şefkat Ve Merhametli Olmak
 - c-Kız Erkek Ayırımı Yapmamak
 - d-Onlara İyi Bir Eğitim Ve Terbiye Vermek
 - e-Karı-Koca Mahremiyetlerini Çocuklarından Gizli Tutmak
 - f-Çocukların Anne Ve Babalarına İtaat Etmeleri
 - g-Onları Üzecek Söz Ve Davranışlardan Sakınmaları
 - h-Anne Ve Babaları Nasıl Çocuklarını Besleyip Büyüttü Ve Hayata Hazırladıysalar, Çocuklarında, Yaşlandıkları Zaman Onlara İyi Bakıp Hizmet Etmeleri
- 4.Öğretmen Ve Öğrenci İlişkilerinde Âdâp:
 - a-Öğretmen/Hoca İlmiyle Amil Olmalı
 - b-Öğrencisine Şefkat Ve Merhamet Göstermeli

- c-Ders Anlatırken Öğrencilerin Seviyesine İnmeli
 - d-Sorularını Cevaplayıp, Bilmediği Konularda Susmalı
 - e-Öğrenci De Öğretmenine İtaat Etmeli, Onu Can Kulağı İle Dinlemeli
 - f-Soru Sorma Hakkını İstismar Etmemeli
 - h-Hocasına Karşı Mütevazı Ve Edepli Olmalı
- 5.Âmir-Memur, İşçi-İşveren İlişkilerinde Âdâp
(Çalışanların Uymaları Gerekli Âdâp)
- a-İzin Âdâbı
 - b-Giriş Çıkışlarda Dikkat Edilecek Hususlar
 - c-Yağcılık Yapmamak
 - d-Yapamayacağı Göreve Talip Olmamak
 - e-Âmirlerine Karşı Saygılı Olmak
 - f-Verilen Vazifeyi En İyi Ve Verimli Bir Şekilde Yapmak
- (Âmirlerin Uymaları Gerekli Adap)
- a-Yönetim Hakka Ve Hukuka Uygun Olarak Yapılmalı,
 - b-Keyfi Hareket Edilmemeli
 - c-Bağışlayıcı Olmalı
 - d-Davranışlarında Mütevazı Olmalı
 - e-Çalışanların Gönüllü Katılımını Sağlamak İçin, Zaman Zaman Onlarla İstişare Etmeli
 - f-Ararında Sevgi, Saygı Ve Barışı Hakim Kılmalı
 - g-Çalışanlardan Hediye Almamalı
- 6.Misafir Ve Misafirlik Âdâbı
(Ev Sahibinin Uymak Zorunda Olduğu Esaslar):
- a-Ev Sahibinin Giyim Kuşamına Önem Vermesi
 - b-Misafiri Güler Yüzle Karşılayıp En Güzel Kabul Göstermesi
 - c-Misafirlerin Bir Müddet Yalnız Bırakılması
 - d-Yemeğin Takdim Şekli
 - e-Yemekte Misafirlerle İlgilenmek
 - f-Misafirlere Hizmet
 - g-Misafirin Uğurlanması
- (Misafirin Uymak Zorunda Olduğu Esaslar):
- a-Geleceği Zamanı Önceden Bildirmesi (Randevü)
 - b-Giyim-Kuşamına Ve Temizliğine Özen Göstermesi
 - c-İzinsiz Ve Selamsız Ev Sahibinin Evine Girmemesi
 - d-Kapıyı Çalma Şekli
 - e-Ziyaret Saatinin Ayarlanması

f-Sunulan Yemeği Beğenmemezlik Etmemesi
g-Evde Sağa Sola Gitmemesi Veya Gözleriyle Etrafı
Teftiş Etmemesi.

- 7.Komşuluk İlişkilerinde Adap
- 8.Fakir Ve Yetimlerle İlişkilerde Adap
- 9.Başkalarıyla İlişkilerde Adap
- 10.Giyim Ve Kuşam Adabı

II- Konunun Açılımı ve İşlenişi

Konuya, adâb-ı muâşeret kavramı açıklanarak başlanabilir. Daha sonra İslâm dininin her alanda nezakete, görgü kurallarına, beşeri ilişkilere verdiği önem anlatılır. Müslüman'ın hayatın her alanında söz, fiil ve davranışlarında ölçülü ve dengeli olması gerektiği örneklerle açıklanabilir. Bu bağlamda Allah ve Rasûlüne karşı görev ve sorumluluklarımızı yerine getirirken uymamız gereken edep ve davranışlarımız, karı-koca ilişkilerinde, anne-baba ve çocuklar arasındaki ilişkilerde, öğretmen ve öğrenci ilişkilerinde, amir-memur, işçi-işveren ilişkilerinde, misafir ve misafirlik ilişkilerinde, komşuluk ilişkilerinde, fakir ve yetimlerle ilişkilerde, başkalarıyla ilişkilerde ve yeme, içme, giyinme ve benzeri, hayatın her alanında uyulması gereken nezaket ve görgü kuralları anlatılır. Bu konuda ilgili ayetler ve ayetlerin tefsiri ve hayata uygulanış şekli olan hadis-i şeriflerden yararlanılarak insanların anlayacakları tarzda sunum yapılır.

III- Konunun Özet Sunumu

Âdâb-ı muâşeret, insana toplum içerisinde yaşamak için gerekli olan nezaket kurallarını öğreten, insani ilişkilerde uyulacak şekil ve ölçüleri ortaya koyan ve şahsı toplum içerisinde saygı ve hürmete layık kılan davranış şekilleridir.

Bir toplumda, âdâba riâyet edilmiyorsa, orada ahlâkın varlığından söz edilemeyeceği gibi; âdâb-ı muâşeret ve ahlâka önem verilmeyen toplumlarda hukuka saygı, nizam ve intizamdan bahsetmek de mümkün değildir. Bundan dolayı, en son ve mükemmel din olan İslâm misâfirperverlikten bayram törenlerine; sosyal yardımlaşmadan, insanların birbirini sevip saymalarına; şahsi hayattan, sosyal hayatın çeşitli yönlerine varıncaya kadar cemiyet hayatında gerekli olan her türlü muâşeret esaslarını ortaya koymuştur.

IV- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

Ey iman edenler! Allah'ın ve Peygamberinin önüne geçmeyin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ

Ey iman edenler! Seslerinizi, Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın, yoksa siz farkına varmadan işledikleriniz boşa gider.

إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ

Allah'ın elçisinin huzurunda seslerini kısıyanlar, Allah'ın, gönüllerini takvâ (Allah'a karşı gelmekten sakınma) konusunda sınadığı kimselerdir. Onlar için bir bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır.

إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنَ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ

Ey Muhammed! Odaların arkasından sana bağırانların çoğu akli ermeyen kimselerdir

وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretselerdi, elbette kendileri için daha iyi olurdu. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.¹

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّنْ نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْإِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

" Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi

1 Hucurât 49/1-5.

(kötü) lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir namdır! Kim de tövbe etmezse, işte onlar zâlimlerin ta kendileridir.”²

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ

“Ey iman edenler! Zannın bir çoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir.”³

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرِ نَاظِرِينَ إِنَاهُ وَلَكِنِ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَن تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَن تُنْكِحُوا زُجُوجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا

Ey iman edenler! Yemek için çağrılmaksızın ve yemeğin pişmesini beklemeksizin (vakitli vakitsiz) Peygamber’in evlerine girmeyin, çağrıldığınız zaman girin. Yemeği yiyince de hemen dağılın. Sohbet için beklemeyin. Çünkü bu davranışınız Peygamber’i rahatsız etmekte, fakat o sizden de çekinmektedir. Allah ise gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamberin hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Böyle davranmanız hem sizin kalpleriniz ,hem de onların kalpleri için daha temizdir. Allah’ın Resûlüne rahatsızlık vermeniz ve kendisinden sonra hanımlarını nikahlamanız ebediyyen söz konusu olamaz. Çünkü bu Allah katında büyük bir günahtır.⁴

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

2 Hucurât 49/11.

3 Hucurât 49/12.

4 Ahzâb 33/53

“Allah’ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah’tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah’a tevekkül et, (ona dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever.”⁵

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاعْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ

“Küçümseyerek surat asıp insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah hiçbir kibirleneni, övüngeyi sevmez.”

“Yürüyüşünde tabii ol. Sesini alçalt. Çünkü seslerin en çirkinini herhalde eşeklerin sesidir!”⁶

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنُكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

“Ey iman edenler! Ellerinizi altında bulunanlar ve sizden henüz bülüğ çağına ermemiş olanlar, günde üç defa; sabah namazından önce, öğleyin elbiselerinizi çıkardığınız vakit ve yatsı namazından sonra (yanınıza girecekleri zaman) sizden izin istesinler. Bu üç vakit sizin soyunup dökündüğünüz vakitlerdir. Bu vakitlerin dışında (izinsiz girme konusunda) ne size, ne onlara bir günah vardır. Birbirinizin yanına girip çıkabilirsiniz. Allah, âyetlerini size işte böylece açıklar. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”⁷

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا وَخَفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا

“Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara “öf!” bile deme;

5 Âl-i imran 3/159

6 Lokman 31/18-19

7 Nûr 24/58

onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: “Rabbim!, Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara acı.”⁸

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

“Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever”⁹

وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا

“Size bir selâm verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynı selamla karşılık veri

Şüphesiz Allah her şeyin hesabını gereği gibi yapandır.”¹⁰

فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

“Evlere girdiğiniz zaman birbirinize, Allah katından mübarek ve hoş bir esenlik dileği olarak, selam verin. İşte Allah, düşünesiniz diye âyetleri size böyle açıklar.”¹¹

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا

“Allah’a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaş, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz, Allah kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez.”¹²

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن نَّازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

Ey iman edenler! Allah’a itaat edin. Peygamber’e itaat edin ve sizden olan ulu’l-emre (idarecilere) de. Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah’a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız,

8 İsrâ 17/23-24

9 Âl-i İmran3/134

10 Nisâ 4/86

11 Nûr 24/61

12 Nisâ 4/36.

onu Allah ve Resûlüne arz edin. Bu, daha iyidir, sonuç bakımından da daha güzeldir”¹³

V- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

وعن أبي هريرة رضي الله عنه ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ ، أَوْ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً ، فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ ، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ »

Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “İman yetmiş (veya altmış) kadar daldan ibarettir. Bunların en yükseği lâ ilâhe illallah demek, en aşağısı da insana zarar veren şeyleri yoldan kaldırmaktır. Utanmak da imanın dallarından biridir.”¹⁴

وعن أبي هريرة رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ.
“Güzel söz sadakadır.”¹⁵

وعن أبي هريرة رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقِلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصُمْتُ »

“Allah’a ve âhiret gününe iman eden kimse misafirine ikram etsin. Allah’a ve âhiret gününe iman eden kimse akrabasına iyilik etsin. Allah’a ve âhiret gününe iman eden kimse ya faydalı söz söylesin veya sussun!”¹⁶

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَجِبْ، فَإِنْ كَانَ صَائِمًا فَلْيَصِلْ، وَإِنْ كَانَ مُفْطِرًا فَلْيَطْعَمْ» رواه مسلم.

“Biriniz yemeğe davet edildiği zaman gitsin; şayet oruçluysa yemek sahibine dua etsin; oruçlu değilse yesin.”¹⁷

İbni Abbas (r.a.)’dan rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

13 Nisâ 4/59.

14 Buhârî, İmân 3; Müslim, İmân 58. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Sünnet 14; Tirmizî, Birr 80; Nesâî, İmân 16; İbni Mâce, Mukaddime 9

15 Buhârî, Edeb 34, Cihâd 128, Müslim, Zekât 56

16 Buhârî, Nikâh 80, Edeb 31, 85, Rikâk 23; Müslim, İmân 74, 75, 77. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Edeb 123; Tirmizî, Kıyâmet 50; İbni Mâce, Edeb 4

17 Müslim, Nikâh 106. Ayrıca bk. Müslim, Sıyâm 159; Ebû Dâvûd, Et’ime 1, Savm 75

وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لا تشربوا واحداً كشرِّ البعير، ولكن اشربوا مثني وثلاث، وسموا إذا أنتم شربتم، واحمدوا إذا أنتم رفعتهم» رواه الترمذي وقال: حديث حسن.

“Deve gibi bir nefeste içmeyin. İki, üç nefeste için. Bir şey içeceğiniz zaman besmele çekin; içtikten sonra da ‘elhamdülillah’ deyin.”¹⁸

وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إذا انتهى أحدكم إلى المجلس فليسلم، فإذا أراد أن يقوم فليسلم، فليست الأولى بأحق من الآخرة» رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن.

Ebû Hüreyre (r.a.)den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

Sizden biriniz bir meclise vardığında selâm versin. Oturduğu meclisten kalkmak istediği zaman da selâm versin. Önce verdiği selâm, sonraki selâmından daha üstün değildir.”¹⁹

Ebû Mûsa el-Eş’arî (r.a.)’den rivayet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

وعن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «الاستئذان ثلاث، فإن أذن لك وإلا فارجع

İzin istemek üç defadır. İzin verilirse girersin, verilmezse geri dönersin.”²⁰

VI- Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

Not: Bu vaaz projesi, yukarıdaki başlık altında M. Zeki DUMAN tarafından doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Dolayısıyla konunun planı da ilgili kitabın bazı bölümlerinden yararlanılarak çıkarılmıştır. Adı geçen kitap temin edilerek vaaz için hazırlık yapılabileceği gibi, başka kaynaklardan da yararlanılabilir.. Bu kaynaklardan bazıları şunlardır:

1.M. Zeki DUMAN, Kur’an-I Kerim’de Adâb-I Muaşeret Ve Görgü Kuralları, Tuğra Neşriyat, İstanbul

18 Tirmizî, Eşribe 13

19 Ebû Dâvûd, Edeb 139; Tirmizî, İsti’zân 15

20 Buhârî, İsti’zân 13; Müslim, Edeb 33–37. Ayrıca bk. Ebû Dâvud, Edeb 127, 130; Tirmizî, İsti’zân 3; İbni Mâce, Edeb 17

2.Abdülaziz BAYINDIR, Diyanet V. İslâm Ansiklopedisi, Âdâp Mad, I/334

3.Mustafa ÇAĞRICI, Diyanet V. İslâm Ansiklopedisi, Edep Mad, X/412-414

4.İzzeddin BELİK, Âyet Ve Hadislerle İslâmî Hayat, (Trc, komisyon), Hikmet Neşriyat I-IV

5.İmâm Gazâli, İhyâu ulûmi'd-dîn (Trc:Ahmet SERDAROĞLU), Bedir Yay, II/9-220, 389-751

6.Ebü'l-Hasan el-Maverdi, Edebü'd-dünya ve'd-dîn

7.Ayrıca ilgili âyetlerin tefsirlerine ve hadis kitaplarının “Kitabu'l-Edep” bölümlerine bakılabilir.